

Sara Kukkonen, Jasmin Lindström & Jenna Rahikainen

TASA-ARVON TOTEUTUMINEN KOULUMAAILMASSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

TASA-ARVON TOTEUTUMINEN KOULUMAAILMASSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Sara Kukkonen, Jasmin Lindström &
Jenna Rahikainen
Opinnäytetyö
Syksy 2018
Hoitotyön tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma, kättilö

Tekijät: Sara Kukkonen, Jasmin Lindström & Jenna Rahikainen
Opinnäytetyön nimi: Tasa-arvon toteutuminen koulumaailmassa
Työn ohjaajat: (Kaisa Koivisto ja Minna Perälä) Satu Rainto
Työn valmistuslukukausi ja –vuosi: Syksy 2021 Sivumäärä: 35

Tasa-arvoinen kohtelu ja tasa-arvoiset mahdollisuudet kuuluvat jokaisen ihmisen perusoikeuksiin. Sukupuolten välinen tasa-arvo tarkoittaa sitä, että kaikilla on tasavertaiset mahdollisuudet ja velvollisuudet toimia yhteiskunnan jäsenenä sukupuolesta riippumatta. Tasa-arvolaki turvaa syrjimättömyyden sukupuolen perusteella sekä edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Koulumaailmassa viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien tulee huolehtia siitä, että tytöillä ja pojilla sekä miehillä ja naisilla on samat mahdollisuudet ammatilliseen kehitykseen ja koulutukseen.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kuvailla sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista kouluympäristöissä aiemmin tehtyjen tutkimusten perusteella. Työn tavoitteena oli tuottaa tietoa tyttöjen, poikien ja muun sukupuolisten tasa-arvosta sekä laatia aikaisemmista tutkimuksista ja kirjallisuudesta kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Kokoamaamme tietoperustaa hyödynnettiin osana Kempeleen kirkonkylän yhtenäiskoulun toimintapäivää. Toimintapäivän tarkoituksena oli antaa nuorille tietoa esimerkiksi seksuaalisuudesta kiinnostavalla ja osallistavalla tavalla.

Tutkimuskysymys: Miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu koulumaailmassa?

Kirjallisuuskatsauksestamme on ollut hyötyä meille kirjallisuuskatsauksen tekijöille siten, että työtä tehdessämme opinnäytetyön prosessi ja kirjallisuuskatsauksen tekemisen perusteet tulivat meille tutuiksi. Saimme myös uutta tietoa itse tutkittavasta aiheesta, eli sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisesta koulumaailmassa. Aiheemme on merkityksellinen, koska tietoa tasa-arvosta koulumaailmassa on vähän. Kokosimme toimintapäivään tiivistelmän sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisesta koulumaailmassa, jossa kerroimme ennakkoluuloista ja –asenteista sukupuolirooleihin liittyen. Tulevaisuudessa kirjallisuuskatsauksen tuloksia voi käyttää osana esimerkiksi jonkin toisen koulun toimintapäivää.

Tutkimustulokset jaettiin teemoittelun pohjalta kolmeen pääteemaan: keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi, ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa sekä ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen.

Asiasanat: tasa-arvo, sukupuoli, peruskoulu, yhdenvertaisuus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing and Health Care, option of Midwifery

Authors: Sara Kukkonen, Jasmin Lindström & Jenna Rahikainen

Title of thesis: The realization of equality in school world

Supervisors: (Kaisa Koivisto and Minna Perälä) Satu Rainto

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2021

Number of pages: 35

Equal treatment and opportunity are everyone's basic rights. Gender equality means that everyone has equal opportunity and responsibilities to act as part of the society, regardless of their gender. The law of equality makes sure that there is no discrimination by gender and advances equality between women and men. In school environment authorities and education organizers must take care that both women and men have the same possibilities to professional developing and education.

The main purpose of this thesis is to describe equality between genders and how it actualises in comprehensive school using different studies. The aim is to produce information about equality between boys, girls and other genders and also, to yield a literature review using previous studies and articles which we can use as a part of the day of action with the schools we are collaborating with. The purpose of the day of action is to produce information for students for example about sexuality in interesting and involving way. This thesis is executed together with two schools in Kempele, the school of Santamäki and the school of Kirkonkylä to support overall wellbeing, equality and sexual identity's development of the children and young. The research question for our study is: how does the equality actualises in comprehensive school?

Our literature review will be beneficial for the writers who will get knowledge about writing the review and about the topic itself. Our topic is current and in the future our knowledge will be useful for us. The school's teachers and pupils will also benefit from our thesis by participating the day of action and getting information about the topics that we present there. Other thesis writers will also benefit from our work because they are able to use information from our thesis to help to execute the day of action.

We divided our research results into three different main themes. The themes were: ways of supporting actualization of equality, problems in the way of gender equality and environment's impact on equality and unity.

Keywords: equality, gender and comprehensive school

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	NUORTEN SEKSUAALITERVEYS.....	7
2.1	Nuorten seksuaaliterveyden edistäminen.....	7
2.2	Seksuaalikasvatus.....	9
3	SUKUPUOLTEN TASA-ARVO NUORTEN SEKSUAALIKASVATUKSESSA	10
3.1	Tasa-arvon määritelmä.....	10
3.2	Sukupuolten välinen tasa-arvo	10
3.3	Sukupuolten välinen tasa-arvo Suomessa	11
3.4	Sukupuolinen segregatio	12
3.5	Tasa-arvo nuorten seksuaalikasvatuksessa.....	12
4	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS.....	14
5	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN	15
5.1	Aineiston hankkiminen.....	15
5.2	Aineiston analysointi.....	18
5.3	Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys	20
6	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET.....	23
6.1	Keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi	24
6.2	Ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa	26
6.3	Ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen	28
7	POHDINTA	30
	LÄHTEET	32
	LIITTEET	37

1 JOHDANTO

Tasa-arvo tarkoittaa kaikkien ihmisten yhdenvertaista arvoa ja asemaa yksilönä sekä yhteiskunnan jäsenenä. Jokaisen ihmisen perusoikeuksiin kuuluvat tasa-arvoinen kohtelu ja tasa-arvoiset mahdollisuudet. Nämä perusoikeudet eivät kuitenkaan toteudu itsestään. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2018, viitattu 1.11.2018.) Tasa-arvolakiin on kirjattu tasa-arvon perusteet, joiden mukaan ketään ei saa syrjiä sukupuolen perusteella. Lain tarkoituksena on sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän estäminen. Lisäksi laki edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä kohentaa naisten asemaa etenkin työelämässä. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609 1 §.)

Koulutuksen järjestäjien, viranomaisten sekä muiden koulutuksesta huolehtivien järjestöjen tulee kiinnittää huomio siihen, että pojilla ja tytöillä sekä miehillä ja naisilla on tasavertaiset mahdollisuudet ammatilliseen kehitykseen ja koulutukseen. Koulutuksessa ja opetuksessa tasa-arvoa tulee edistää lasten ikä ja kehitys huomioiden. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609 5 §.) Tasa-arvolain mukaan koulutuksen järjestäjät vastaavat vuosittain tasa-arvosuunnitelman laatimisesta yhteistyössä opiskelijoiden ja henkilöstön kanssa. Koulutuksen järjestäjillä on yhdenvertaisuuslain mukaan vastuu oppilaitoksen suunnitelmasta yhdenvertaisuuden edistämiseksi. (Kempeleen kunta 2021, 2.)

2 NUORTEN SEKSUAALITERVEYS

Seksuaaliterveyden määritelmä WHO:n Seksuaalikasvatuksen Standardit Euroopassa - julkaisussa (2010):

”Seksuaaliterveys on seksuaalisuuteen liittyvän fyysisen, emotionaalisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila; siinä ei ole kyse vain sairauden, toimintahäiriön tai raihnaisuuden puuttumisesta. Hyvä seksuaaliterveys edellyttää positiivista ja kunnioittavaa asennetta seksuaalisuuteen ja seksuaalisiin suhteisiin sekä mahdollisuutta nautinnollisiin ja turvallisiin seksuaalisiin kokemuksiin ilman pakottamista, syrjintää ja väkivaltaa. Hyvän seksuaaliterveyden saavuttaminen ja ylläpitäminen edellyttää kaikkien ihmisten seksuaalisten oikeuksien kunnioittamista, suojelemista ja toteuttamista.”

Maailman terveysjärjestön (WHO) mukaan seksuaalioikeudet ovat keskeisessä asemassa hyvän seksuaaliterveyden saavuttamiseksi (WHO 2010, 20.) Seksuaaliterveyden toteutuminen on sidoksissa ihmisoikeuksien kunnioittamiseen, suojeeluun ja noudattamiseen. Seksuaalioikeuksiin sisältyvät ihmisoikeudet, jotka suojaavat kaikkien ihmisten oikeutta ilmaista seksuaalisuuttaan, nauttia seksuaaliterveydestään ottaen huomioon muiden oikeudet, ilman syrjintää. Lisäksi seksuaalioikeuksiin sisältyy oikeus saada oikeaa tietoa ja valistusta seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (WHO 2017, 3)

2.1 Nuorten seksuaaliterveyden edistäminen

Nuorten seksuaaliterveyttä voidaan Suomessa pitää hyvänä. Siinä on kuitenkin edelleen kehitystä vaativia kohtia. Seksuaaliterveyden edistämistä voidaan koulumaailmassa katsoa esimerkiksi kahdesta eri näkökulmasta. **Raskauden ja seksitautien ehkäisyssä** on tärkeää huomioida riittävän varhain aloitettu seksuaalikasvatus, säännölliset kontrollit, aktiiviset ohjaukset ja ehkäisyyn liittyvien vasta-aiheiden huomioiminen. Nuorilla voi olla esimerkiksi erilaisia käsityksiä ja ennakkoluuloja haittavaikutuksista. Ehkäisyyn käyttöön motivoivat esimerkiksi helppokäyttöisyys ja elämänlaatua parantavat tekijät kuten kuukautisten tai kipujen vähentyminen. Selkeät hoitopolut ja tahot, joiden puoleen ehkäisyasioiden tiimoilta voi kääntyä, ovat tärkeitä. Tämä madaltaa kynnystä aloittaa ehkäisy. Raskauden ehkäisyn lisäksi seksitautien ehkäisyä on hyvä korostaa. Seulontojen,

diagnostiikan ja hoidon tulisi olla helposti saatavilla ja kohtaaminen näissä tilanteissa tuomitsematonta.

Seksuaalista häirintää ja väkivaltaa kohtaavat myös yläasteikäiset nuoret koulumaailmassa. Ongelmat kuitenkin jäävät usein huomaamatta ja ääneen sanomatta juuri häpeän vuoksi sekä myös siksi, että tietoisuus on vähäistä. Nuoret eivät välttämättä tunnista, että väkivaltainen teko olisi rikos. Seksuaalisen väkivallan ehkäisy pitäisi alkaa jo varhaisessa iässä. Tällöin tämä toteutuu omien rajojen tuntemisen ja turvataitojen opettamisena niin kotona kuin myös päivähoitossa. Kaikilla nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla pitäisi olla osaamista ja taitoa käsitellä seksuaaliseen häirintään ja väkivaltaan liittyviä asioita huolimatta niiden vaikeudesta ja arkaluonteisuudesta. (Kuortti, M & Halonen M. 2018).

Erilaiset yhteiskunnalliset tekijät vaikuttavat seksuaaliterveystilanteeseen. Yhteiskunnissa, joiden arvot ja asenteet ovat nuorten seksuaalisuuden hyväksyviä ovat useammin paremmassa seksuaaliterveystilanteessa kuin muut. Kun arvopohja on hyväksyvä, vaikuttaa se esimerkiksi opetuslähtöihin, ehkäisyn saatavuuteen, terveyspalveluihin sekä suhtautumiseen seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuteen. Koulujen seksuaalikasvatusta tulisi kehittää sellaiseksi, että se vastaisi hyvin ajankohtaisia ilmiöitä ja nuorten tietotarpeita. Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan ammattilaisten velvollisuus on ottaa puheeksi seksuaalisuuteen liittyvät asiat sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon terveystarkastuksissa kuin myös muussa sairaanhoidossa. Tämä tarkoittaa myös sitä, että näiden ammattilaisten koulutukseen pitää sisältyä riittävästi seksuaalisuuteen liittyvää opetusta sekä mahdollisuus myös syventää opintojaan. (Kuortti, M & Halonen, M. 2018.)

Medialla on näkyvä osa nyky-yhteiskunnassa. Suurin osa pohjoismaisista nuorista on nähnyt pornograafista materiaalia 20 ikävuoteen mennessä. Pornon epätodellisuus käsitetään, mutta siitä huolimatta se toimii usein tietolähteenä seksuaalisuuteen ja seksiin liittyen. Nuoret nojaavat pornografian lisäksi muutoinkin internetistä löytyvään seksuaalitietoon suurissa määrin. Internetissä vallitsevana osana toimii sosiaalinen media. Se voi toimia vertaistukena, mutta myös lisätä esimerkiksi ulkonäköpaineita. On tärkeää sisällyttää seksuaaliopetukseen kriittistä tarkastelua esimerkiksi median luomien kuvien ja mallien suhteen. Nuorisokulttuuriin Suomessa kuuluu jo varhaisnuorilla seurustelu. Ryhmäpaine ohjaa nuorten terveyskäyttäytymistä ja se rakentuu yhdessä nuorisokulttuurien, lähiyhteisön ja yhteiskunnan arvojen kanssa.

Suomessakin on hyvä ottaa huomioon myös monikulttuurisuus. Maahanmuuttajataustaiset nuoret ovat lähtöisin monista eri kulttuureista ja uskonnoista. Näihin sisältyy paljon erilaisia rajoituksia seksuaalisuuteen liittyen. Heillä esimerkiksi säännökset saattavat säädellä kotoa saatavan seksuaalikasvatuksen määrää. On siis olennaisen tärkeää, että muut kasvatukseen osallistuvat tahot kuten opettajat, kouluterveydenhoitajat ja nuorisotyöntekijät ovat myös mukana nuorten seksuaalikasvatuksessa. Tämä vaatii onnistuakseen yhteistyötä edellä mainittujen, nuorten sekä heidän perheidensä välillä. Eriarvoistuminen vaikuttaa myös nykyaikana paljon seksuaaliterveyden laatuun ja tasoon. On tutkittua, että esimerkiksi vain peruskoulun käyneet nuoret sairastuvat enemmän seksitauteihin ja tekevät useammin raskaudenkeskeytyksen kuin opintojaan pidemmälle jatkaneet nuoret. (Kuortti, M & Halonen M. 2018.)

2.2 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi nuoruuden sekä aikuisuuden. Seksuaalikasvatuksen tavoitteena nuorten kohdalla on tukea ja suojella seksuaalista kehitystä. Seksuaalikasvatus auttaa nuoria kehittämään persoonallisuuttaan ja minäkuvaansa, sekä tekemään itsenäisiä päätöksiä ja antaa valmiuksia luoda hyviä ihmissuhteita. Nuoret oppivat tekemään elämässään valintoja, jotka parantavat heidän elämänlaatuaan. (WHO 2010, 19–21.)

Seksuaalikasvatuksessa tulee huomioida nuoren kehitystaso ja käsityskyky, sekä kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät. Sen perustana toimii seksuaalisuutta ja lisääntymistä koskevat ihmisoikeudet. Seksuaalikasvatus käsittää myös sukupuolten tasa-arvon, itsemääräämisoikeuden ja erilaisuuden hyväksymisen, lisäksi se perustuu kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Sen tietopohjana toimii tieteellisesti paikkansapitävä tieto. (WHO 2010, 28.)

Seksuaalikasvatuksella tavoitellaan tasa-arvoisia lähtökohtia seksuaaliterveyskäyttäytymiseen tarjoamalla tietoa ja taitoja monipuolisesti. Tällä turvataan lasten ja nuorten kehittyminen seksuaalisina olentoina, opetetaan lapsia sekä nuoria ilmaisemaan omia tunteitaan ja tarpeitaan. Tavoitteena on tukea heidän omaa seksuaalista kasvuaan ja auttaa muodostamaan oman sukupuoliroolinsa sekä seksuaali-identiteettinsä. Näiden lisäksi tietoisuuden lisääntymisellä pyritään opettamaan seksuaalisuuden moninaisuuden ja sukupuolierojen kunnioittamista. (WHO 2010, 28.)

3 SUKUPUOLTEN TASA-ARVO NUORTEN SEKSUAALIKASVATUKSESSA

3.1 Tasa-arvon määritelmä

Jokaisen ihmisen perusoikeuksiin kuuluvat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tarkoittavat syrjimättömyyden ja tasavertaisten mahdollisuuksien varmistamista kaikille sukupuolesta, etnisestä taustasta, kansalaisuudesta, kielestä, iästä, vammaisuudesta, seksuaalisesta suuntautumisesta, uskonnosta, vakaumuksesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä riippumatta. (Suomen perustuslaki 1999/731 6 §). Tasa-arvoa ja yhteneväistä kohtelua säännellään Suomessa lakien avulla. Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen tulee edistää kaikessa toiminnassaan sukupuolten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609 6 c § ja 8 §.)

Sukupuolten välisellä tasa-arvolla tarkoitetaan sitä, että kaikilla on samat oikeudet, mahdollisuudet ja velvollisuudet toimia yhteiskunnan jäsenenä sekä vaikuttaa omaan elämäänsä sukupuolesta riippumatta. Eri sukupuolten erilaisten tarpeiden, elämäntilanteiden ja elämäkokemusten huomioon ottaminen on edellytys yhdenvertaisen kohtelun toteutumiselle. (Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2018, viitattu 1.11.2018.)

3.2 Sukupuolten välinen tasa-arvo

Sukupuoli on erilaisista geneettisistä, kehityksellisistä, hormonaalisista, fysiologisista, psykologisista, sosiaalisista ja kulttuurisista ominaisuuksista koostuva moninainen ilmiö. Se ei ole kaksijakoinen, kuten Suomen juridiset sukupuolet eli vain mies ja nainen, vaan henkilö voi olla esimerkiksi molempia samaan aikaan, jotakin siltä väliltä tai ei koe itsensä kuuluvan ollenkaan näihin sukupuoliin. Sukupuolen ilmaisu käsittää sen, miten henkilö toiminnallaan ja käyttäytymisellään ilmaisee itselleen sekä muille olevansa nainen, mies tai jokin muu. (Seta Ry 2018, viitattu 13.11.2018.) Haluamme opinnäytetyössämme tuoda esille sukupuolen moninaisuuden ja tietoisuuden siitä, että sukupuoli ei ole vain kaksijakoinen asia. Emme kuitenkaan opinnäytetyössämme lähde avaamaan enempää sukupuolen eri ulottuvuuksia resurssisyiden vuoksi.

3.3 Sukupuolten välinen tasa-arvo Suomessa

Suomessa sukupuolten tasa-arvo on määrätty vuoden 1999 perustuslaissa sanoilla: ”Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.” (Suomen perustuslaki 1999/731 2:6 §.) Perustuslain lisäksi Suomen lainsäädännössä on erillinen laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, jossa määritellään tarkemmin, kuinka tasa-arvon tulisi toteutua esimerkiksi kouluissa ja työelämässä. Laki velvoittaa koulutuksen järjestäjiä laatimaan tasa-arvo suunnitelman yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Tasa-arvo suunnitelma tulee laatia uudelleen vuosittain henkilökunnan ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. (Laki naisten ja miesten tasa-arvosta 1986/609 5a §.)

Suomessa pyrkimys tasa-arvoon ei suinkaan ole uusi asia, vaan ensiaskeleita otettiin siihen suuntaan jo ennen maan itsenäistymistä 1850-luvulta eteenpäin. Ensimmäiset naisjärjestöt perustettiin 1880-luvulla ja naisten oikeuksia alettiin ajamaan yhä enemmän ja asia alkoi nousta ihmisten tietoisuuteen. Näistä edistysaskelista oli kuitenkin vielä pitkä matka siihen, että naisille myönnettiin täysi äänioikeus ja poliittiset oikeudet vuonna 1906. Ensimmäisten naiskansanedustajien ollessa hallituksessa, eduskunnassa säädettiin useita sukupuolten tasa-arvoa edistäviä lakeja ja asetuksia. Sotien aikana naisten työssäkäynti yleistyi ja sotien jälkeen naiset eivät enää palanneetkaan kotiin vaan jäivät ansiotyöhön. Tasaisesti vuosien saatossa naisten asema tasa-arvoisena ihmisenä miesten rinnalla alkoi vakiintua ja vuonna 1980 Suomeen laadittiin ensimmäinen tasa-arvo-ohjelma. Tasa-arvo on kehittynyt paljon 1800-luvulta, mutta työ ei silti ole valmis ja epäkohtia on edelleen. Nykypäivän ongelmia on esimerkiksi hoivavastuun kohdistuminen edelleen enemmän naisiin sekä naisiin kohdistuva väkivalta. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2018, viitattu 13.11.2018.)

Euroopan tasa-arvo instituutti julkistaa kymmenen vuoden välein tasa-arvoa Euroopan maissa mittaavan indeksin. 28 maan vertailussa Suomi on ollut vuonna 2017 julkaistussa tutkimuksessa kolmannella sijalla Ruotsin ja Tanskan jälkeen. Vaikka Suomi sijoittui vertailussa kolmanneksi, pisteet olivat laskeneet sitten viime vertailun poliittisen ja taloudellisen vallan saroilla. Lasku johtuu naisten osuuden vähentymisestä esimerkiksi eduskunnassa. (Valtioneuvosto 2017, viitattu 10.11.2018.) Tutkimuksen mukaan myös ajankäyttö on niin Suomessa kuin myös useassa muussa vertailumaassa eriarvoista. Naiset huolehtivat Suomessakin enemmän perheestään ja tekevät enemmän kotitöitä miehiin verrattuna. Eriarvoisuutta sukupuolten välillä on myös kodin ulkopuoli-

sessä ajankäytössä, sillä naiset osallistuvat miehiä enemmän kodinulkopuolisiin harrastuksiin. EU-maiden yhteisesti saama pistemäärä sukupuolten tasa-arvosta on 66.2 pistettä sadasta. Suomen pisteet olivat 73.0 pistettä, eli EU:n keskimäärää paremmat. (European Institute for Gender Equality 2017, viitattu 10.11.2018.)

3.4 Sukupuolinen segregatio

Sukupuolten välinen segregatio on läheisesti yhteydessä sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen tai toteutumattomuuteen. Terminä sukupuolisella (sosiaalisella) segregatiolla tarkoitetaan yleisesti sukupuolten mukaista työnjakoa. Segregatiota ilmenee aikuisten työmaailman lisäksi myös lasten ja nuorten koulumaailmassa. Ilmiöllä on vaikutuksia muun muassa oppilaiden ainevalintoihin, oppimistuloksiin, oppilaiden arviointiin sekä käytännön opetukseen. Segregaation vuoksi tytöt ja pojat hakeutuvat opiskelemaan eri aloille ja niin segregatio jatkuu myös työmaailmaan lasten ja nuorten siirryttyä opintojen jälkeen sinne. Naiset ja miehet sijoittuvat yhteiskunnassa eri aloille, erilaisiin työtehtäviin ja eri asemiin: on olemassa erikseen nais- ja miesvaltaiset alat. Tämän eriytymisen vuoksi naisten ja miesten aloilla on suuriakin palkkaeroja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 22.)

3.5 Tasa-arvo nuorten seksuaalikasvatuksessa

Useassa Euroopan maassa seksuaalikasvatuksesta on tulossa tai se jo on pakollinen kouluaine, tai niin kuin Suomessa, liitettyä jonkin pakollisen kouluaineen toteutukseen. Näin ollen kaikki lapset saavat koulussa annettua seksuaalikasvatusta, ilman vanhempien mahdollisuutta kieltää lastensa osallistumista. (Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetoimisto & BZgA 2010, 12.) Vuonna 2003 kirjoitetussa artikkelissa Kentuckyn yliopiston kaksi tutkijaa perehtyivät silloiseen Yhdysvaltojen kouluissa annettuun seksuaalikasvatukseen ja -valistukseen. Useimmissa kouluissa oppilaille annettiin jonkinlaista seksuaalikasvatusta, mutta opetuksen sisältö ja alkamisajankohta oli hyvin koulukohtaista. Artikkelissa tärkeimpänä seksuaalikasvatuksen muotona pidettiin kouluissa annettavaa valistusta, jota täydensivät terveydenhuollon ammattilaisten ja vanhempien kanssa käydyt keskustelut aiheesta. Tutkimuksessa viitataan vuonna 1999 tehtyyn tutkimukseen, jossa 72 % viides- ja kuudesluokkalaisten oppilaiden opettajista ilmoittivat omassa koulussaan pidetyn seksuaalikasvatusta. Koulujen, joissa ei ollut vielä tuohon ikään käyty läpi seksuaalisuuteen liittyviä asioita, oli verrattain suuri. (McElderry, D. & Omar, H. 2003, 4–5.) Pal-

jon nuoria, jotka olivat puberteetin kynnyksellä, jäivät siis vaille tärkeää keskustelua ja tietoutta omasta seksuaalisuudestaan ja seksistä.

UNESCO on laatinut oppaan kokonaisvaltaisesta seksuaalikasvatuksesta (CSE eli comprehensive sexuality education), jossa yhtenä isona osa-alueena on sukupuolten tasa-arvo (UNESCO 2018, viitattu 16.4.2021). Opas liittyy YK:n laatimaan esitykseen, jossa on esitetty yhteensä 17 kestävä kehityksen tavoitetta. Esityksen tavoitteista neljäs liittyy laadukkaaseen opetuksen takaamiseen kaikille ja viidentenä tavoitteena on sukupuolten välisen tasa-arvon saavuttaminen. Viidennessä kohdassa käsitellään ja halutaan laajasti puuttua sukupuolien välisiin ja erityisesti naisiin kohdistuviin epätasa-arvon ongelmiin. (Yhdistyneet kansakunnat 2015, viitattu 16.4.2021.) CSE:ssä on kyse ikätasoisesta seksuaalikasvatuksesta, joka pureutuu seksuaalisuuden moniin ulottuvuuksiin ja antaa lapsille sekä nuorille oikeita työkaluja ja tietoutta asiaan liittyen. Kokonaisvaltaisessa seksuaalikasvatuksessa panostetaan tasa-arvoon tuomalla esille sukupuolen moninaisuutta ja tutkimalla muun muassa yhteiskunnan muovaamia sukupuolinormeja. (UNESCO 2018, viitattu 16.4.2021.)

THL:n julkaisemassa seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelmassa vuosille 2014–2020 viitataan Kouluterveyskyselyyn, jonka mukaan poikien tietämys on tyttöjä heikompaa seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyvissä asioissa. Tietämys on kuitenkin heikentynyt kaiken kaikkiaan kaikilla opiskeluasteilla ja molemmilla sukupuolilla aiempina vuosina toteutettuihin kyselyihin verrattuna. (THL 2016, viitattu 19.5.2021.) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisussa ei avattu, mistä tällainen tilanne voisi johtua. Ratkaisuehdotuksena he tarjoavat seksuaali- ja lisääntymisterveystiedon lisäämistä koulujen opetussuunnitelmiin aiempaa kattavammin sekä terveystiedon opettajien resurssien lisäämistä. (THL 2016, viitattu 19.5.2021.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYS

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla tutkimusten avulla sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista koulumaailmassa. Tavoitteena on tuottaa tietoa, tyttöjen, poikien ja muun sukupuolisten yhdenvertaisuudesta sekä laatia aikaisemmista tutkimuksista ja kirjallisuudesta kirjallisuuskatsaus, jota voidaan hyödyntää osana Kempeleen kirkonkylän yhtenäiskoulun toimintapäivää. Toimintapäivän tarkoituksena on saattaa nuorten tietoisuuteen tietoa esimerkiksi seksuaalisuudesta kiinnostavalla ja osallistavalla tavalla. Tämä opinnäytetyö on toteutettu yhteistyöhankkeena Kempeleen Santamäen koulun ja Kirkonkylän koulun kanssa. Lasten ja nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi, sekä tasa-arvon ja seksuaalisen identiteetin kehittymiseksi.

Kirjallisuuskatsauksestamme ovat hyötäneet työn tekijät, jotka ovat saaneet tietotaitoa kirjallisuuskatsauksen tekemisestä sekä itse tutkittavasta aiheesta. Aiheemme on ajankohtainen ja tulevaisuudessa tiedoistamme aihetta koskien tulee varmasti olemaan hyötyä. Työstämme ovat hyötäneet myös oppilaat ja koulun henkilökunta, jotka osallistuivat toimintapäivään ja saivat tietoa päivässä esitetyistä aiheista. Kaikki toimintapäivän aiheet olivat ajankohtaisia ja nuorten elämää koskevia. Muut opinnäytetöiden tekijät ovat hyötäneet myös tekemästämme työstä, sillä he ovat voineet hyödyntää kirjallisuuskatsauksesta saatua tietoa toimintapäivän toteutuksen pohjana. Aiheina toimintapäivässä on ollut oman aiheemme lisäksi muun muassa nuorten seksuaalisuuden kehittyminen, turvataidot sekä oppilaiden haastattelujen pohjalta kerätty tieto heidän käsityksistään seksuaalisuudesta.

Tutkimuskysymys: Miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu koulumaailmassa?

5 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyössämme kirjallisuuskatsaus ajatellaan metodina ja tutkimustekniikkana, jonka avulla arvioimme jo olemassa olevaa teoriaa sekä kuvaamme sukupuolten välisen tasa-arvon kehitystä historiallisesti. Kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella kokoamme yhteen tutkimuksien tuloksia, jotka ovat perustana uusille tutkimustuloksille. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheisiin kuuluu tutkimuskysymyksen muodostaminen, aineisto ja sen valinta, kuvailun rakentaminen ja tulosten tarkastelu. Tutkimuskysymyksen avulla rajataan aihe täsmälliseksi, mikä helpottaa tieteellisen aineiston hakua ja valintaa. Aineisto koostuu tieteellisistä tutkimuksista ja kirjallisuudesta, esimerkiksi asiantuntijoiden laatimista artikkeleista. Tutkimusongelma pyritään ratkaisemaan valittuja tutkimuksia ja artikkeleita vertailemalla sekä yhdistämällä. Lopuksi kootaan keskeiset tulokset ja tarkastellaan niitä suhteessa kokonaisuuteen. (Oulun ammattikorkeakoulun opinnäytetyöryhmä 2016, 1.)

5.1 Aineiston hankkiminen

Aineiston hankinnan aloitimme määrittelemällä sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden perusteella hakutulokset joko hyväksyttiin materiaaliksi kirjallisuuskatsauksemme tai hylättiin. Valittujen aineistojen tuli olla vuosilta 2010–2018, olla joko englannin tai suomenkielisiä ja niiden tuli käsitellä kirjallisuuskatsauksemme aihetta. Poissulkukriteereinämme olivat liian vanhat aineistot (-2008), toiset kirjallisuuskatsaukset, jos aineisto ei ollut tutkimus tai luotettava artikkeli, tai jos artikkelissa tai tutkimuksessa ei puhuttu sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Sisäänotto- ja poissulkukriteerit esitetään myös alla olevassa taulukossa.

TAULUKKO 1. Kirjallisuuskatsauksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Aineisto vuosilta 2009–2018	Vanhempi kuin 2009
Kirjoitettu suomeksi tai englanniksi	Kirjoitettu muulla kielellä
Väitöskirja tai muu luotettava aineisto	Toinen kirjallisuuskatsaus tai ei luotettava teksti
Aineisto käsittelee aihettamme	Aineisto ei käsittele sukupuolten välistä tasa-arvoa
Aineisto sisältää käyttämiämme hakusanoja	

Käyttämiämme suomenkielisiä hakusanoja olivat “tasa-arvo”, “sukupuoli”, “peruskoulu”, “yläkoulu”, “yläaste” ja “yhdenvertaisuus”. Näistä hakusanoista teimme erilaisia yhdistelmiä käyttämällä Boolean operaattoreita sekä katkaisumerkkejä saadaksemme kattavan määrän haluamiimme hakutuloksia. Suoritimme aineistohakuja myös englanniksi käyttäen termejä: “equality”, “comprehensive school” ja “gender”. Myös englanninkielistä materiaalia etsiessämme käytimme edellä mainittujen sanojen erilaisia yhdistelmiä, Boolean operaattoreita ja katkaisumerkkejä. Englanninkielistä materiaalia löytyi heikosti, sillä tulokset eivät olleet lähellä oman työmme aihetta. Tietokannat, joista aloitimme haun kirjallisuuskatsauksemme, olivat Finna sekä Google Scholar. Emme käyttäneet tuttuja hoitotyön tietokantoja, kuten Mediciä, sillä aiheemme ei suoranaisesti ole hoitotieteen alaa. Ennen varsinaista hakuprosessia teimme erinäisiä testihakuja hoitotyön tietokantoihin ilman tyydyttäviä tuloksia, jolloin päädyimme ratkaisuun olla käyttämättä niitä varsinaisissa hauissamme.

Haimme materiaalia Finnasta hakusanoilla “tasa-arvo AND koulu* AND sukupuoli*”. Ilman sen kummempia rajoituksia hakutuloksia saatiin 1572 tulosta. Rajatessamme ulos näistä 1572 tuloksesta poissulkukriteereillämme materiaalia, lopullinen tulos oli 202 tulosta. Hakutulokset eivät kuitenkaan olleet kirjallisuuskatsauksemme sopivaa materiaalia. Google Scholarissa käytimme samoja sanoja kuin Finnasta haettaessa, mutta lisäsimme hakuun “NOT työ*”, jotta saimme relevantimpia tuloksia. Ilman aiheen rajausta tuloksia Googlessa saimme 5300, ja tarkempien rajoitusten jälkeen tuloksia jäi edelleen 517 tulosta. Google Scholarinkaan hakutuloksista ei löytynyt aineistoa kirjallisuuskatsauksemme.

Lisäksi haimme materiaalia kotimaisten yliopistojen julkaisuarkistoista (Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Tampereen yliopisto ja Turun yliopisto) sekä ulkomaisten yliopistojen julkaisuarkistosta (DART - Europe E-theses Portal). Näistäkään lähteistä ei löytynyt varsinaiseen kirjallisuuskatsaukseen materiaalia, mutta löytyneiden aineistojen lähdeluetteloista löysimme omaan työhömmeh sopivia tekstejä. Teimme myös manuaalisia hakuja, jonka tuloksena löysimme lisää aineistoa. Kirjallisuuskatsaukseen valitut tekstit ovat siis löytyneet pro gradujen lähdeluetteloista sekä tekemällä manuaalisia hakuja. Hakuprosessi- ja tulokset on esitetty alla olevassa taulukossa.

Kirjallisuuskatsaukseen valitut tekstit on lueteltu Liitteessä 1. Tekstejä löytyi yhteensä viisi, joista yksi on englanninkielinen.

TAULUKKO 2. Kirjallisuuskatsauksen aineiston hakuprosessi- ja tulokset

Hakupaikka	Hakutulokset	Tulokset rajauksien jälkeen	Kirjallisuuskatsaukseen otetut tekstit
Finna	1572	202	0
Google Scholar	5300	517	0
Helsingin yliopiston julkaisuarkisto	16	16	0
Itä-Suomen yliopiston julkaisuarkisto	18	18	0
Oulun yliopiston julkaisuarkisto	26	26	0
Tampereen yliopiston julkaisuarkisto	1	1	0
Turun yliopiston julkaisuarkisto	0	0	0
Manuaaliset haut (lähdeluetteloista ja muualta)	11	6	6

5.2 Aineiston analysointi

Kirjallisuuskatsauksen aineiston analysointimenetelmänä toimii aineistolähtöinen analyysi. Tämän analyysimenetelmän tavoitteena on luoda teoreettinen, tiivistetty kokonaisuus tutkittavasta ilmiöstä. Tässä analyysimenetelmässä aikaisemmat huomiot, havainnot ja tiedot eivät saisi vaikuttaa analyysiin, sillä sen pohjana toimii aineisto. Käytämme aineistolähtöisen analyysin analyysimallina mallia, joka viittaa lähemmin yhdysvaltalaiseen perinteeseen. Siinä aineistolta kysytään tutkimuskysymyksen mukaisia kysymyksiä. Tunnistamme asiat, jotka kiinnostavat meitä tässä tutkimuksessa ja pelkistämme ne yksinkertaisimmaksi ilmaisuksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 95–101.)

Analyysin ensimmäisessä vaiheessa kysytään aineistolta tutkimuskysymyksen mukaisia kysymyksiä. Tämän tarkoituksena on pelkistää aineistoa karsimalla pois tutkimukselle epäolennaiset asiat. Aineiston pelkistäminen on informaation tiivistämistä tai sen jaottelua pienempiin osiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Opinnäytetyömme aineiston analyysimenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sen avulla tavoitteena oli koota tiivis kokonaisuus tutkittavasta ilmiöstä. Pelkistämisvaiheessa kävimme aineiston läpi lukemalla ja kokoamalla tutkimuskysymystä vastaavat lauseet ylös niiden alkuperäisessä muodossa. Tutkimme aineiston alkuperäisiä lauseita ja muodostimme niistä lyhyempiä lauseita, kunnes kaikki lauseet oli tiivistetty yhdeksi sanaksi.

Analyysin toisessa vaiheessa muodostettiin merkintöjen avulla luokkia, kategorioita tai teemoja. Tässä vaiheessa oli tarkoitus löytää tutkimuksista yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, vertailla ja koota sanoja ryhmiin sekä tulkita niitä. Teemat, kategoriat ja luokat muotoutuvat samanlaisia merkintöjä vertailemalla sekä yhdistelemällä. Kun teemat, kategoriat ja luokat ovat muotoutuneet, niille annettiin sisältöä kuvaava nimi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.)

Kokosimme pelkistettyjä sanoja samaa asiaa vastaaviin ryhmiin. Ryhmittelyn tuloksena sanaryhmille muodostui otsikoita, jotka olivat tiivistelmät ryhmän sisäisistä sanoista. Otsikoinnin jälkeen ryhmittelimme otsikoita teemoittain uusien otsikoiden alle, kunnes jäljelle jäi kolme tutkimuskysymystä vastaavaa pääotsikkoa. Aloitimme tulosten käsittelyvaiheen pääotsikoiden avulla.

Analyysin kolmannessa vaiheessa aloitettiin aineiston abstrahointi, eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnilla tarkoitetaan tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon erottamista ja valikoidun tiedon pohjalta teoreettisten käsitteiden muodostamista. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaus tutkimuskysymykseen yhdistelemällä käsitteitä. Tulkinta ja päättely ovat perustana analyysille ja niiden avulla edetään käsitteellisempään näkemykseen tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 112.)

Aineiston pelkistetyistä ilmaisuista muodostui analyysiprosessin aikana kolme pääluokkaa. Pääluokka "ongelmat tasa-arvon toteutumisessa" muodostui tutkimuksista esiin nousseista pääluokan yläluokista: opettajälähtöiset ongelmat, stereotypialähtöiset ongelmat, lakien ja ohjeistusten toteutumattomuus käytännössä, sukupuolieroista johtuvat ongelmat.

Tämän jälkeen ryhmittelimme nämä ilmaisut kategorioihin, jotka vastasivat toisiaan eli alakategorioiksi. Nämä pienemmät alakategoriat yhdistettiin isommiksi yläkategorioiksi ja niistä taas muodostettiin yhdistäviä kategorioita. Yhdistävät kategoriat yhdessä ylä- ja alakategorioiden kanssa auttavat vastaamaan tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95–101).

KUVIO 1. Miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu koulumaailmassa?

Miten sukupuolten välinen tasa-arvo näkyy/toteutuu koulumaailmassa?		
Pelkistetty ilmaus	Alaluokat	Pääluokka
<p>Opetussuunnitelman perusteet velvoittavat antamaan tietoa sukupuolten moninaisuudesta</p> <p>Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa</p> <p>Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan</p> <p>Tasa-arvolaki kieltää sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän koulussa</p> <p>Sukupuolittainen opetus huomioi oppilaat yksilöinä, oman sukupuolensa edustajina</p> <p>Sukupuolittuneet asenteet ja käytännöt pyritään muuttamaan</p>	<p>Opetussuunnitelma</p> <p>Tasa-arvosuunnitelma</p> <p>Tasa-arvolaki</p> <p>Sukupuolittaisuus</p> <p>Opettajien asenne</p> <p>Opettajien koulutus</p>	<p>Keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi</p>
<p>Sukupuolella voi olla vaikutusta arviointiin</p> <p>Sukupuolten eriarvoisuuden vahvistaminen koulussa tapahtuu usein huomaamatta</p> <p>Sukupuolistereotyyppiä ylläpitävät sukupuoliin liittyviä oletuksia</p> <p>Neutraali toiminta koulussa piilottaa epätasa-arvon</p> <p>Tasa-arvokasvatus ei aina näy käytännössä</p> <p>Sukupuolten välillä on pieniä eroja tietyissä aineissa</p>	<p>Opettajalähtöisen ongelmat</p> <p>Stereotyyppinen ajattelu</p> <p>Sukupuolineutraalius</p> <p>Oppimateriaalit</p> <p>Lakien ja asetusten toteutumattomuus käytännössä</p> <p>Tyttöjen ja poikien erot</p>	<p>Ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa</p>
<p>Sukupuoliroolit vaikuttavat opiskelijoiden oppiaine- sekä uravalintoihin</p> <p>Oppikirjat ja -materiaalit vaikuttavat käsityksiin sukupuolesta</p> <p>Yhteiskoulujen idea oli edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa</p>	<p>Oppiaine- ja uravalinnat</p> <p>Oppiaineet ja -materiaalit</p> <p>Koulun suhtautuminen ja käytännön toimet tasa-arvon edistämiseksi</p>	<p>Ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen</p>

5.3 Kirjallisuuskatsauksen luotettavuus ja eettisyys

Hyvän tieteellisen tutkimuksen perustana ovat tieteellisen käytännön vaatimukset ja säännöt, joita noudatetaan. Kirjallisuuskatsauksen luonteen vuoksi raportoinnin jokaisessa vaiheessa korostuvat tutkijoiden omat valinnat, raportoinnin luotettavuus ja eettisyys. Johdonmukaisella ja läpinäkyvällä raportoinnilla koko opinnäytetyöprosessin ajan, voidaan parantaa tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. (Kangasniemi ym. 2013, 297.)

Perehtymällä tutkimuskohteeseen ja käytettyyn tutkimusmetodiin ennen kirjallisuuskatsauksen aloittamista, varmistimme työmme luotettavuuden. Aiheeseen perehtymisen jälkeen määritte-

limme tarkasti kirjallisuuskatsauksen tarkoituksen ja tavoitteet sekä laadimme selkeän ja konkreettisen tutkimuskysymyksen. Kirjallisuuskatsauksen suunnitelmaa laatiessa teimme erilaisilla hakusanoilla sekä sanakatkaisuilla hakuja eri tietokantoihin. Syksyn aikana varasimme ajan hakupajaan, jossa kirjastoinformaation osaamista hyödyntämällä muotoilimme hakusanat täsmällisiksi ja aiheitamme vastaaviksi. Oikeiden hakusanojen ja työpajoissa saadun ohjauksen ansiosta löysimme luotettavia lähteitä väitöskirjoista ja asiantuntijoiden laatimista artikkeleista. Lisäksi löysimme kansainvälisiä tutkimuksia sukupuolten välisestä tasa-arvosta nuorten keskuudessa. Kansainvälisten artikkeleiden avulla voimme vertailla suomalaisissa kouluissa toteutuvaa sukupuolten välistä tasa-arvoa muiden maiden kouluissa toteutuvaan tasa-arvoon.

Kirjallisuushakujen jäljitettävyyttä ja läpinäkyvyyttä on turvattu kirjaamalla auki käytetyt tietokannat, hakusanat ja haun rajaukset. Alkuperäistutkimusten laadun arviointi ja minimilaatutason asettaminen mukaan otettaville tutkimuksille oli tärkeää. Laadua arvioitaessa huomio kiinnitettiin muun muassa tutkimuksessa esiintyvän tiedon luotettavuuteen ja sopivuuteen. Aineiston valintaa varten loimme selkeät sisäänotto- ja poissulkukriteerit, joiden mukaan aineisto opinnäytetyöhön valikoitiin. Kirjallisuuskatsaukseen mukaan otettavat tutkimukset ja kirjallisuus luettiin yhdessä sekä itsenäisesti läpi. Tutkijoita kirjallisuuskatsauksessamme oli kolme, mikä lisää työmme luotettavuutta. Aineiston analyysimenetelmän perusta on tuotu selkeästi esille ennen tulosten käsittelyä ja analyysiprosessi on kirjattu opinnäytetyöhön läpinäkyvästi vaihe vaiheelta. Tarkka raportointi tutkimuksen eri vaiheista vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuteen. (Hirsjärvi ym. 2009, 231–232). Tulokset arvioitiin yhdessä koko työryhmän voimin.

Tutkijaryhmänä olemme sitoutuneet noudattamaan rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössämme, tutkimustulosten tallentamisessa, esittämisessä sekä arvioinnissa. Kirjallisuuskatsaukselle asetettujen kriteerien mukaan sovelsimme eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä noudatimme tieteelliseen tietoon kuuluvaa avoimuutta ja vastuullisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

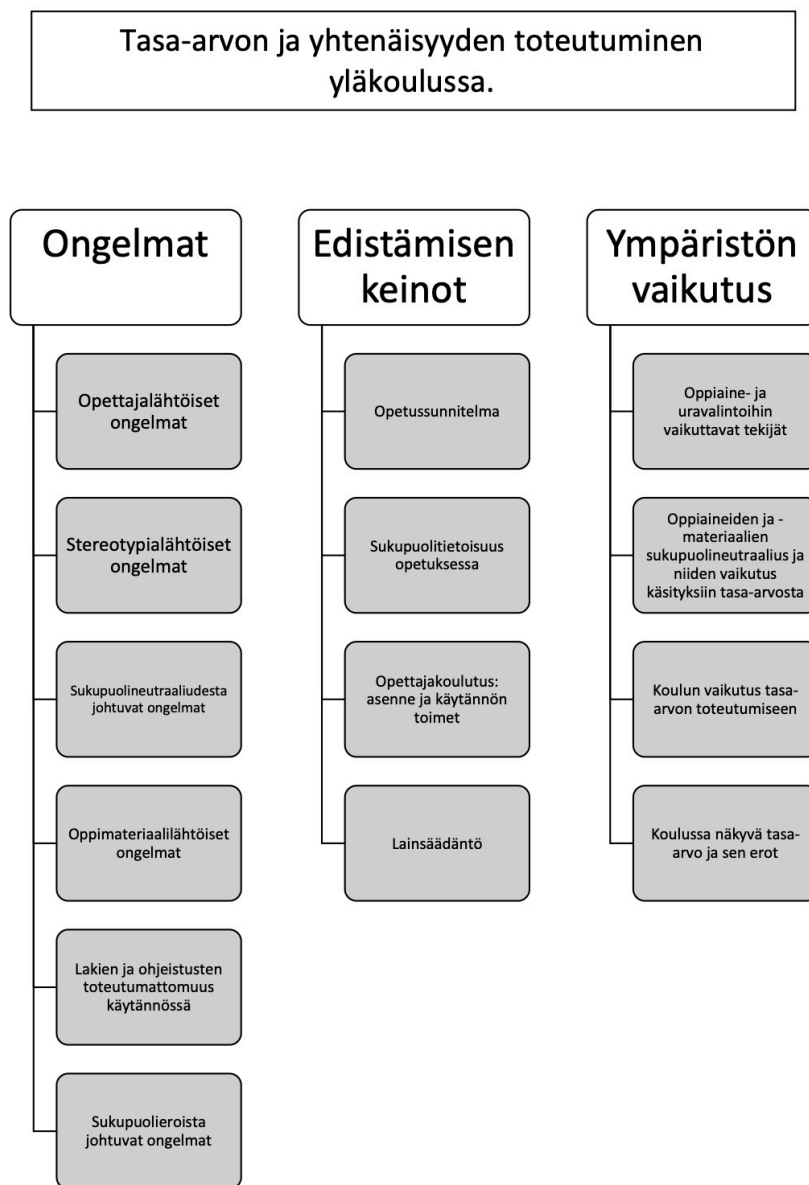
Aikaisempiin tutkimuksiin puutteelliset viittaukset tai muiden tutkijoiden osuuden vähättely loukkaa tieteellisiä käytänteitä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 112). Koko tutkimusprosessin ajan pyrimme huolelliseen työskentelyyn lähdeviitteiden ja lähteiden kirjaamisessa. Merkitsimme lähdeviitteet ja lähteet Oulun ammattikorkeakoulun määrittelemien kirjallisten ohjeiden mukaisesti. Kunnioitimme työssämme muiden tutkijoiden tutkimuksia ja saavutuksia erottamalla lähteisiin perustuvat tekstit selkeästi omista teksteistämme. Käsittelimme tutkimuksessa käytettävää aineistoa puolueetto-

masti, eikä tutkijaryhmään kuuluvien omat arvot tai näkemykset näy kirjallisuuskatsauksessa. Toteutimme tutkimuksen suunnittelun, toteutuksen ja raportoinnin huolellisesti. Lisäksi tutkimuksessa muodostunut tietoaaineisto säilytetään asetettujen säädösten mukaan. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

Aineiston analyysin perusteella tutkimustuloksiksi muodostui kolme pääluokkaa, joita olivat keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi, ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa sekä ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen.

KUVIO 2. Tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutuminen yläkoulussa

6.1 Keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi

Kirjallisuuskatsauksen tuloksissa tulee selvästi esiin, että suomalainen kouluysteisö opettajineen ja oppilaineen allekirjoittaa vahvasti sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisen ja toteuttamisen yhtenä perusopetuksen merkittävimmistä päämääristä. Tavoitteet on kirjattu opetussuunnitelmiin, koululakiin sekä tasa-arvolakiin. Tavoitteiden mukaan toimiminen on jokaisen opettajan lakisääteinen velvollisuus, ei vapaaehtoinen valinta. (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 14.)

Luokittelimme koulujen käytössä olevia resursseja tasa-arvon edistämiseen erilaisiksi keinoiksi tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi. Tuloksista nousi esiin **opetussuunnitelman vaikutus** tasa-arvoisen kohtelun toteutumiseen. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan rakentamaan oppimispolku omien mahdollisuuksien mukaan, ilman sukupuoleen liittyviä odotuksia. Ihmisen luokittelemisen ja keskinäisen vertailun sijaan on pyrittävä ihmisen taitojen tai olemisen moninaisuuden vahvistamiseen (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 18). Vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmassa veloitetaan kouluja ja oppilaitoksia myös antamaan tietoa sukupuolen moninaisuudesta. Uudessa opetussuunnitelmassa on lisäksi muitakin kohtia, joiden päämääränä on sukupuolten tasa-arvon lisääminen. Edellä mainittuja asioita ovat esimerkiksi yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon nostaminen yksiksi perusopetuksen toimintakulttuuria ohjaavista periaatteista, sukupuolitietoinen opetus sekä sukupuolittuneiden käytänteiden ja asenteiden muuttaminen. (Jääskeläinen, Hautakorpi, Onwen-Huma, Niittymäki, Pirttijärvi, Lempinen & Kajander 2016, 17.)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa sukupuolten tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseen on sitouduttu usein eri tavoin. Vuoden 2014 lopulla annettu täydennys tasa-arvolakiin velvoittaa perusopetuslain piirissä olevia kouluja laatimaan koulukohtaisen **tasa-arvosuunnitelman**, jonka toteutumista tulee seurata vuosittain. Tasa-arvosuunnitelman avulla ehkäistään eri sukupuolten syrjintää ja tuetaan sukupuolten välistä tasa-arvoa kouluarjessa. Lisäksi **tasa-arvolaki** kieltää seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän kouluissa. (Jääskeläinen ym. 2015, 54.)

Opetussuunnitelman perusteissa mainitaan yhtenä tärkeänä lähtökohtana tasa-arvon edistymiselle **sukupuolitietoisuus** (Opetushallitus 2014, 28). Pyrkimyksellä tasa-arvoon ei ole tarkoitus tehdä eri sukupuolten edustajista samanlaisia, vaan tukea yksilöllisiin ratkaisuihin esimerkiksi koulutukseen liittyvissä valinnoissa. **Sukupuolitietoinen opetus** pyrkii tunnistamaan ja purka-

maan sukupuolittavia yhteiskunnallisia sekä kulttuurisia tekijöitä. Opettaja tiedostaa omat käsityksensä sukupuolesta ja sen moninaisuudesta sekä opetuksessa huomioidaan oppilaan sukupuoli systemaattisesti. (Antikainen 2018, 17 viittaa Jääskeläiseen ja muihin 2015, 18.) Tavoitteena on miettiä sukupuolen merkitystä opetuksessa, oppimateriaaleissa ja oppilaiden erilaisten koulutusvaihtoehtojen valinnoissa (Tanhua 2012, 40). **Opettajakoulutuksessa** olisi hyvä painottaa erityisesti sukupuolittietoisuuden vaikutusta koulumaailmassa muodostuvaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen. **Opettajan positiivinen asenne** sukupuolittietoiseen opetukseen vaikuttaa oppilaiden hyvinvointiin koulussa; itsevarmuuteen, motivaatioon sekä minäkuvaan oppijana. (Opetushallitus 2014, 30.)

Opetussuunnitelma velvoittaa kiinnittämään huomiota **sukupuolittuneiden käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen työtapoja valitessa** (Opetushallitus 2014, 30). Oletukset eri sukupuolille tyypillisistä työskentely- ja käyttäytymismalleista voivat helposti vääristää arviointia. Tästä syystä arvioinnin perustana tulisi käyttää määriteltyjä opintojakson tavoitteita. (Jääskeläinen ym. 2016, 20.) Esimerkiksi työiltä opettajat voivat vaatia enemmän musiikillisissa aineissa, kuin pojilta samaan arvosanaan. Työtapoja valittaessa opettajan tulee ottaa huomioon oppilaiden erilaiset oppimistyyli, erilaiset kiinnostuksen kohteet sekä kehityserot. (Opetushallitus 2014, 30.) Koulutuksen järjestäjillä on vastuu siitä, että opetus ja käytettävissä olevat oppiaineistot edistävät sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumista (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609 4 §, 5 § ja 5 a §).

Tuloksista nousi esiin myös **oppiaineiden ja materiaalien vaikutus** käsityksiin sukupuolesta, sukupuolirooleista ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Jo peruskoulussa tehdyt valinnat eri oppiaineiden välillä vaikuttavat toisen asteen valintoihin. Havaittujen puutteiden pohjalta, opetushallituksen toimeksiannosta, laadittiin oppimateriaalien tekijöille ja kustantajille muistio Tasa-arvo ja sukupuoli oppimateriaaleissa. Oppiaineistoa valittaessa kiinnitetään huomiota sukupuolten tasa-arvon ilmenemiseen kuvastoissa ja teksteissä. Oppimateriaaleihin kannattaa suhtautua edelleen kriittisesti, koska niissä ilmenee yhä paljon stereotyyppioita sukupuolirooleista ja eri sukupuolten tehtävistä yhteiskunnassa. (Jääskeläinen ym. 2016, 21.)

6.2 Ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa

Suomea pidetään maailmanlaajuisesti maana, jossa sukupuolten tasa-arvoasiat on hoidettu hyvin. Siihen velvoittavat Suomen perustuslaki sekä kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Kuitenkin myös Suomessa sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisessa on vakaviakin ongelmia. Miehet, naiset, tytöt ja pojat kohtaavat kaikki elämässään epätasa-arvoa, naiset ja tytöt kuitenkin poikia ja miehiä enemmän. Lasten siirtyessä koulumaailmaan, heille on jo muodostunut käsityksiä sukupuolten rooleista ja mahdollisuuksista. (Jääskeläinen ym. 2016, 9.)

Luokittelimme sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen esteenä olevia ongelmia eri muuttujista lähtöisin oleviksi ongelmiksi. Yksi ongelmista oli **opettajalähtöiset** ongelmat, jotka näkyvät esimerkiksi siinä, että oppilasarvioinnit eivät kohtele molempia sukupuolia samalla tavalla ja heidän koulumenestystään arvioidaan opettajien tiedostamatta erilaisin perustein. Poikien saamat arvosanat ovat usein parempia, kuin heidän osaamistasonsa ja vastaavasti tyttöjen arviointi on ankarampaa. Tässä on kuitenkin oppiainekohtaisia eroja, esimerkiksi matematiikassa pojilta vaaditaan tyttöjä enemmän osaamista, kun taas tytöiltä vaaditaan poikia enemmän osaamista äidinkiessä. On myös todettu, että opettajat antavat enemmän palautetta pojille kuin tytöille. (Jääskeläinen ym. 2016, 20 viittaavat Lappalaiseen 2010 ja Kuuselaan 2006.)

Ongelmia syntyy myös **stereotyyppisestä ajattelusta**, sillä stereotypiat pitävät yllä ajattelutapaa, jossa on vain tietynlainen tapa olla nainen ja tyttö tai mies ja poika. Jokaisella oppilaalla tulisi olla oikeus määritellä oma sukupuolensa ja sukupuolten moninaisuuden ymmärtämisellä ja hyväksymisellä voitaisiin välttyä monilta ongelmilta, kuten kiusaamiselta. (Jääskeläinen ym. 2016, 12–13.) Stereotyyppisestä ajattelutavasta voidaan ajatella juontuvan myös sukupuolen mukainen segregatio sekä opetuksen sukupuolittuneisuus. Useat tekijät, jotka liittyvät lasten ja nuorten opintopolkuun kohti työelämää, rakentuvat heidän sukupuolensa mukaan. Tällaisia tekijöitä on mm. opiskeluasenteet, kiinnostuksen kohteet sekä koulutus- ja uravalinnat. (Jääskeläinen ym. 2016, 10.) Myös muualla Euroopassa sukupuoli vaikuttaa lasten ja nuorten opintoihin ja uravalintoihin. Suurin osa nuorista hakeutuu esimerkiksi ammattikoulun eri aloille sukupuolistereotyyppisesti. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 61.)

Sukupuolineutraalius on myös yksi este sukupuolten tasa-arvon toteutumisen tiellä. Oppilaan sukupuoli vaikuttaa usein kasvatustyyliin ja siihen millaisia malleja hänelle sukupuolesta tarjotaan. Jos koulut suhtautuvat sukupuoleen neutraalisti ja niiden omat erityispiirteet ja vaikutukset

jäävät huomiotta, epätasa-arvo jää kouluissa piiloon. Vuoden 2004 opetussuunnitelmassa ohjeistukset olivat enimmiltä osin sukupuolineutraaleja, tämänhetkisten kriittisten arvioiden mukaan ne kuitenkin edistivät tyttöjen ja poikien lähtökohtaisia eroja. (Jääskeläinen ym. 2016, 18.)

Opetuksessa käytettyihin **oppimateriaaleihin** liittyy ongelmia, sillä Opetushallituksen tutkimuksessa todettiin, että maskuliinisia hahmoja esittäviä kuvia sekä miessukupuoleen viittavia sanoja käytettiin enemmän verrattuna feminiinisiä hahmoja esittäviin kuviin ja naissukupuoleen viittaaviin sanoihin. Tulokset olivat edellisen kaltaisia oppiaineesta tai luokka-asteesta riippumatta. (Tainio & Teräs 2010, 94.) Euroopassa yleisesti vain muutamalla maalla on virallisia ohjeistuksia oppimateriaalien tekijöille koskien sukupuoli- kysymyksiä. Lisäksi vain harvassa maassa oppimateriaaleiksi tulevaa materiaalia tarvitsee hyväksyttää missään ennen sen käyttöönottoa opetuksessa. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 65.)

Kansainvälisellä tasolla sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisessa on suuria eroja. Ongelmana tässä on **lakien ja asetusten toteutumattomuus käytännössä**. Suurin osa Euroopan maista ilmoittaa ottavansa tyttöjen ja poikien välisen tasa-arvon huomioon opetussuunnitelmassaan, mutta miten se näkyy käytännössä, on maakohtaista. Useiden maiden kouluissa rehtoreilla ja opettajilla on päätösvalta siitä, missä mittakaavassa sukupuolet otetaan opetuksessa huomioon. Sukupuolisensitiivinen opetus on käytössä vain noin joka kolmannessa Euroopan maassa, esimerkiksi Suomessa, Belgiassa, Romaniassa, Ruotsissa ja Englannissa. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 58.)

Tyttöjen ja poikien eroista johtuvia ongelmia on koko Euroopan tasolla esimerkiksi se, että pojat jäävät helposti tyttöjä enemmän jälkeen koulussa. Ero tyttöjen ja poikien välillä on erityisen korostunut siirryttäessä yläasteelta toisen asteen opintoihin. Tämä saattaa selittyä sillä, että pojat jäävät tyttöjä useammin luokalle. Pojilla on myös useammin erilaisia koulunkäyntiin liittyviä ongelmia ja erityisopetuksen tarvetta, ja tyttöihin verrattuna he keskeyttävät opintonsa herkemmin. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 58, 77.)

6.3 Ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen

Aineistoa analysoidessa tulee selvästi esille ympäristötekijöiden vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen. Suomi kuitenkin on tavallaan Euroopassa edelläkävijä, sillä se on yksi harvoista maista, joissa on viralliset ohjeistukset oppimateriaalien laadusta, jotta ne edistäisivät tasa-arvoa sukupuolien välillä. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 63.)

Luokittelimme eri ympäristötekijöitä, jotka vaikuttavat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumiseen. Yhtenä luokkana esille nousi **ympäristötekijät, jotka vaikuttavat opiskelijoiden oppiaine- ja uravalintoihin**. Niissä esiintyi monialaisesti eri tekijöitä. Osa tekijöistä liittyi suoraan opiskelijan omaan henkilökohtaiseen arvomaailmaan, omiin kiinnostuksen kohteisiin sekä koulumenestykseen. Se miten opiskelijat jo peruskoulussa suhtautuvat oppiaineisiin, on suoraan näkyvissä toisen asteen valinnoissa. (Jääskeläinen ym. 2016, 10–11.) Opiskelijan oma sukupuoli vaikuttaa myös siten, että he valitsevat yleisimmin oppiaine- ja uravalintoja oman sukupuolensa määrittelemänä, miessukupuoliset miespainotteisia aloja ja naissukupuoliset toisinpäin. (Education, Audiovisual and Culture Executive Agency 2010, 27.)

Merkittävänä ympäristötekijänä on myös **oppiaineet ja –materiaalit, jotka vaikuttavat opiskelijoiden käsityksiin tasa-arvosta**. Niiden **sukupuolineutraalius** on myöskin tarkastelun alla. Tasa-arvolain mukaan opetusmateriaalien tulee tukea oppilaitosten tasa-arvotyötä. Tämä on tärkeää siksi, että oppimateriaaleilla on suuri vaikutus käsityksiin sukupuolesta, sukupuolirooleista ja eri sukupuolta olevien ihmisten tehtävistä yhteiskunnassa. (Jääskeläinen ym. 2016, 21.) Suomessa oppimateriaalien tekijät ovat tietoisia tasapuolisuuden ja tasa-arvon vaatimuksista ja oppimateriaalit tavoittelevatkin sukupuolineutraaliutta. Tätä tutkittiin myös tasa-arvo barometrissä, jonka tulokset viittaavat siihen, että sukupuolineutraalius toteutuu. (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 37–38.)

Koululla näkyy myös olevan merkittävä **vaikutus** siihen, **miten tasa-arvo toteutuu**. Kuitenkaan paikallisia opetussuunnitelmia ei ole sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta systemaattisesti seurattu. Perusopetuksessa kodin ja koulun yhteistyön lähtökohtia ovat tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. (Kuusi ym. 2009, 21, 67.) Tämä näkyy myös esimerkiksi siinä, että huoltajien kanssa kommunikoidaan ja keskustellaan tasa-arvoasioista esimerkiksi vanhempainilloissa ja tapaamisissa (Jääskeläinen ym. 2016, 50).

Analyysistä näkyi myös hyvin se, **miten koulussa tasa-arvo konkreettisesti toteutuu ja missä ei**. Sukupuolisidonnaisuutta ei pääosin enää ole, mutta sukupuolten erot näkyvä yhä valinnaisissa opinnoissa. Esimerkiksi melko näkyvästi sukupuolieroa ylläpitävä asia on käsityöoppiaineen jakautuminen tekstiili- ja tekniseen työhön. Kuitenkaan näiden oppiaineiden opettajat eivät koe kohtelevansa tyttöjä tai poikia mitenkään eri tavoin. Oppiaineiden syventävien ja soveltavien oppimäärien valinnoissa näkyy myös eroja esimerkiksi matematiikan, luonnontieteen ja kielten opiskelussa. On yleistä, että pojat suorittavat enemmän matematiikan ja luonnontieteiden valinnaisia opintoja kuin tytöt. Näissäkin erot ovat kuitenkin kaventuneet. Omalta osaltaan tytöt taas ovat pärjänneet paremmin etenkin äidinkielen osalta, kun tarkastellaan kouluja Suomessa. Omakuva opiskelijoina vaihtelee tyttöjen ja poikien välillä. Tytöt arvioivat poikia useammin itsensä hyväksi opiskelijoiksi, kun taas pojat pitivät yleisimmin itseään välinpitämättöminä. Toisaalta suomalaispoikien itsetunto näyttää olevan tyttöjä parempi. Poikien luotto omiin kykyihinsä esimerkiksi matematiikassa näyttää selvästi suuremmalta kuin tyttöjen. (Kuusi ym. 2009, 24–25, 44, 62-65.)

On huomattava myös se, että asenne omaan sukupuoleen ja sen arvostukseen lähtee kasvatukselta. Kasvatusta tapahtuu myös koulussa. Kun kasvatusta on sukupuolta arvostavaa ja lasta on arvostettu omana itsenään, on vaikutus myönteinen aikuisuuteen asti. Tämä vähentää aikuisiän mielenterveysongelmia sekä päihteidenkäyttöä. Perusopetuksella on siis tärkeä tehtävä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuolietoisuuden lisäämiseksi. (Jääskeläinen ym. 2016, 7,13.) On tärkeää, että ihmisten luokittelun ja keskinäisen vertailun sijaan pyritään ihmisen taitojen tai olemisen moninaisuuden vahvistamiseen. (Tainio, Palmu & Ikävalko 2010, 18.) Kyseenalaistettavaa on se, voidaanko tytöistä ja pojista puhua yhtenäisinä ryhminä ja olettaa, että he osaavat koulussa luonnollisesti toteuttaa sukupuoleensa liittyvät oletukset. (Jääskeläinen ym. 2016, 21.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyöhankkeena Kempeleen Santamäen koulun ja Kirkonkylän koulun kanssa. Valitsimme aiheeksi sukupuolten tasa-arvon toteutumisen koulumaailmassa, sen ajankohtaisuuden vuoksi. Aihealueena sukupuolten välinen tasa-arvo on kiinnostava ja mielestämme siitä on liian vähän tietoa saatavilla. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa aikaisemmista tutkimuksista ja kirjallisuudesta kirjallisuuskatsaus, jota voitiin hyödyntää osana Kempeleen kirkonkylän yhtenäiskoulun toimintapäivää. Tavoitteenamme oli tuottaa tietoa sukupuolten välisestä tasa-arvosta koulumaailmassa sekä lisätä yhteistyössä toimivan koulun nuorten ja henkilökunnan tietoisuutta aiheesta. Kuvailuva kirjallisuuskatsaus opinnäytetyömme menetelmänä mahdollisti aiheen monipuolisen käsittelyn.

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2018 saadessamme tiedon yhteistyöpyynnöstä koulujen taholta. Aloitimme opinnäytetyön suunnitelman laatimisen keräämällä tietoperustaa kokoon. Tietoperustan kokoamisessa etsittiin vastauksia tutkimuskysymykseen: miten sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu koulumaailmassa. Tiedon kerääminen oli mielenkiintoista, mutta samalla haasteellista sukupuolten välistä tasa-arvoa koulumaailmassa käsittelevien lähteiden vähäisyyden vuoksi. Täsmällisiä vastauksia tutkimuskysymykseemme tutkimuksista ja muusta kirjallisuudesta löytyi niukasti, mutta käyttämällä aineistosta halutun tiedon kokosimme tietoperustaan toimivan kokonaisuuden. Aikataulussa pysymisen kannalta aikataulujen jaottelu ja selkeä määrittely olisi ollut tärkeää.

Keväällä 2019 toteutimme toimintapäivän Kempeleen Kirkonkylän koululla yhdessä muiden kirjallisuuskatsaus- ja toimintapäiväryhmien kanssa. Keräsimme tapahtumaan tietoa tasa-arvosta ja sen toteutumisesta koulumaailmassa. Toimintapäiväryhmät hyödynsivät tekemäämme tietoperustaa ja suunnittelivat tasa-arvoisuutta käsittelevän rastin sen pohjalta. Toimimme päivän ajan asiantuntijoina tasa-arvokysymyksiä käsittelevällä rastilla ja keskustelimme nuorten kanssa siitä, mitä erilaiset kuvat tasa-arvoisuudesta heissä herättävät.

Kirjallisuuskatsauksemme tuloksien mukaan sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiseen koulumaailmassa vaikuttavat keinot tasa-arvon ja yhtenäisyyden edistämiseksi, ongelmat tasa-arvon ja yhtenäisyyden toteutumisessa sekä ympäristön vaikutus tasa-arvoon ja yhtenäisyyteen.

Keinoina sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ovat tutkimuksemme tulosten mukaan koulun opetussuunnitelma, sukupuolitietoisuuden huomioiminen opetuksessa, opettajakoulutuksen merkitys opettajien asenteisiin ja käytännön toimiin sekä lainsäädännön merkitys. Tuloksissa nousi selkeästi esiin suomalaisen kouluyhteisön myönteinen asenne sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen ja toteuttamiseen perusopetuksessa. Opetussuunnitelma, koululaki ja tasa-arvolaki turvaavat sukupuolten välisen tasa-arvoisen kannustamisen ja kohtelun perusopintojen aikana. Koulukohtaisten tasa-arvosuunnitelmien toteutumista seurataan vuosittain ja tämän avulla pyritään ehkäisemään eri sukupuolten syrjintää. Suomen lainsäädäntöön kirjattu tasa-arvolaki myös kieltää sukupuoleen kohdistuvan häirinnän ja seksuaalisen häirinnän kouluissa. Tuloksien mukaan opettajan positiivinen asenne sukupuolitietoiseen opetukseen vaikuttaa suoraan oppilaiden itsevarmuuteen omasta oppimiskyvystä, sekä motivaatioon. Tämän vuoksi opettajakoulutuksen merkitys sukupuolitietoiseen opetuksen painottamisessa korostui.

Sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumisen esteenä nousi tuloksissa esiin opettajalähtöiset ongelmat, stereotyyppinen ajattelumalli, sukupuolineutraalius, oppimateriaaleihin liittyvät ongelmat, lakien ja asetusten laiminlyönti käytännössä sekä sukupuolierot. Tuloksien mukaan ongelmia tasa-arvon toteutumiseen aiheutti opettajien tiedostamattomat erilaiset perusteet eri sukupuolten välisissä oppilasarvioinneissa. Stereotyyppinen ajattelu tietynlaisesta tavasta olla nainen ja tyttö tai mies ja poika, määrittää oppilaiden opiskeluasenteita, kiinnostuksen kohteita sekä vaikuttaa koulutus- ja uravalintoihin.

Tasa-arvo ja sukupuolten moninaisuus on ollut viime vuosia paljon pinnalla niin mediassa, kuin ihmisten ja varsinkin nuorten puheissa. On mielenkiintoista nähdä, kuinka tämän hetken valveutuneet ja sukupuolten moninaisuudesta ja tasa-arvosta tietoiset nuoret tulevaisuudessa muokkaavat Suomea niin lainsäädännön kuin arvojenkin osalta.

LÄHTEET

Antikainen, S. 2018. Sukupuolitietoinen opetus peruskoulussa. Oulun yliopisto. Kandidaatin tutkielma. Viitattu 4.11.2021. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201811093012.pdf>

Attila, H., Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Hokka, P. & Nieminen, M. 2018. Tasa-arvobarometri 2017. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 11.11.2018.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160920/STM_08_2018_Tasa-arvobarometri%202017_net.pdf?sequence=4&isAllowed=y

European Institute for Gender Equality. 2017. Gender Equality Index 2017. Viitattu 10.11.2018.

<https://eige.europa.eu/gender-equality-index>

Eurydice (European Education and Culture Executive Agency). 2012. Gender differences in educational outcomes. Viitattu 19.1.2022. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/40271e21-ca1b-461e-ba23-88fe4d4b3fd4/language-en>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Jääskeläinen, L., Hautakorpi, J., Onwen-Huma, H., Niittymäki, H., Pirttijärvi, A., Lempinen, M. & Kajander, V. 2015. Tasa-arvotyö on taitolaji. Viitattu 4.11.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji_0.pdf

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S.-M., Pietilä, A.-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Hoitotiede.

Kempeleen lukio 2021. Kempeleen lukion tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2019-2020, 2020-2021 ja 2021-2022. Viitattu 4.11.2021. <https://www.kempele.fi/media/tiedostot/varhaiskasvatus-ja-opetus/lukio/opetus/klops2021/kempeleen-lukion-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma.pdf>

Kuortti, M & Halonen, M. 2018. Miten nuorten seksuaaliterveyttä edistetään tehokkaimmin? Duodecim. Viitattu 12.3.2021.

<https://www.duodecimlehti.fi/duo14270#duo-comments-start>

Kuusi, H., Jaku-Sihvonen, R. & Koramo, M. 2009. Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71646/selv09_52_koulutus_ja_sukupuolten_tasa_arvo_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609.

Maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan aluetuimisto & BZgA 2010. Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa. Viitattu 3.3.2021. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80220/039844e2-c540-4e81-834e-6f11e0218246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

McElderry, D. & Omar, H. Sex Education in the Schools: What Role Does It Play? International Journal of Adolescent Medicine and Health 15 (1), 3-9. Viitattu 4.11.2021. https://uknowledge.uky.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://scholar.google.com/&httpsredir=1&article=1080&context=pediatrics_facpub

OAMK Opinnäytetyöryhmä 2016. Kirjallisuuskatsaus (opinnäytetyön suunnitelma). Viitattu 4.11.2021. <https://www.oamk.fi/utills/opendoc.php?aWRfZG9rdW1lbnR0aT0xNDMwODAxMTU5>

Segregaation lieventämistyöryhmän loppuraportti 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:18.

Seta ry. 2017. Sukupuolen moninaisuus. Viitattu 13.11.2018. <https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2018. Suomi on sukupuolten tasa-arvon edelläkävijä. Viitattu 13.11.2018. <https://stm.fi/suomi-on-sukupuolten-tasa-arvon-edellakavija>

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Suomen YK-liitto 2018. Tasa-arvo. Viitattu 1.11.2018
<https://www.ykliitto.fi/yk70v/sosiaalinen/tasa-arvo>

Tainio, L., Palmu, T., Ikävalko, E. 2010. Opettaja, oppilas ja koulun sukupuolistunut arki. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Tani, S., (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. 13—20. Jyväskylä: PS-kustannus.

Tainio, L. & Teräs T. 2010. Sukupuolijäsennys perusopetuksen oppikirjoissa. Opetusministeriön raportit ja selvitykset 2010:8. Viitattu 14.11.2019
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/126079_sukupuolijäsennys_perusopetuksen_oppikirjoissa_0.pdf

Tanhua, I. 2012. Sukupuolten tasa-arvon hyvät käytännöt – Tasa-arvohankkeiden hyviä käytäntöjä seitsemästä teemasta. Viitattu 17.10.2018. [http://www.wom.fi/Sukupuolten_tasa-arvon_hyvät_kaytannot\(2012\)Tanhua_TEM_Valtava.pdf](http://www.wom.fi/Sukupuolten_tasa-arvon_hyvät_kaytannot(2012)Tanhua_TEM_Valtava.pdf)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 2018. Mitä on tasa-arvo? Viitattu 1.11.2018. <https://tane.fi/tasa-arvo>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2016. Edistä, ehkäise, vaikuta – seksuaali- ja lisääntymisterveyden toimintaohjelma 2014–2020. Viitattu 19.5.2021.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116162/THL_OPAS33_VERKKO9.3.2016.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2018. Sukupuoli koulun arjessa. Viitattu 11.11.2018.
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/koulutus/sukupuoli-koulun-arjessa>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje. Viitattu 28.11.2018.
http://www.etiikanpaivat.fi/sites/etiikanpaiva.fi/files/htk_ohje_verkko14112012.pdf

UNESCO 2018. International technical guidance on sexuality education. Viitattu 16.4.2021.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770/PDF/260770eng.pdf.multi>

United Nations 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Viitattu 16.4.2021. <https://sdgs.un.org/2030agenda>

Valtioneuvosto 2017. Suomi kolmantena tasa-arvovertailussa – takapakkia vallan ja ajankäytön tasa-arvossa. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 11.10.2017. Viitattu 10.11.2018.
https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/suomi-kolmantena-tasa-arvovertailussa-takapakkia-vallan-ja-ajankayton-tasa-arvossa

World Health Organization 2017. Sexual health and its linkages to reproductive health: an operational approach. Viitattu 7.3.2021.
<https://www.who.int/publications/i/item/978924151288>

Tekijä:	Teoksen/artikkelin nimi ja www-osoite:
Sanni Antikainen (kasvatustieteen kandidaatin työ)	Sukupuolittietoinen opetus peruskoulussa http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201811093012.pdf
Eurydice (European Education and Culture Executive Agency)	Gender differences in educational outcomes https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/40271e21-ca1b-461e-ba23-88fe4d4b3fd4/language-en
Markku Suortamo Liisa Tainio Elina Ikävalko	Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa- kirja
Juha Nieminen & Tero Vienola	Oppilaan sukupuolen merkitys opettajan toiminnalle luokan vuorovaikutuksessa https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/41618/URN_NBN_fi_jyu-201305291826.pdf?sequence=4&isAllowed=y
Sosiaali- ja terveysministeriö: opetushallitus	Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa http://www.oph.fi/download/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji.pdf